

Donderdag 15 augustus 1918 – ochtendeditie

Belgische geïnterneerden.

Uit Harderwijk wordt aan De Telegraaf gemeld:

Bij een bespreking, welke dezer dagen werd gehouden tussen de Belgische luitenant-generaal E. Dossin en enige geïnterneerden uit Harderwijk, naar aanleiding van mogelijke concentratie van de interneringskampen, heeft de generaal verklaard, dat tussen de betrokken regeringen onderhandelingen worden gevoerd over het ontslaan uit de Hollandse internering van de vier of zes oudste lichten van het Belgische leger, welk ontslag circa 18.000 man zou betreffen. Dat besprekingen dienaangaande gevoerd worden, werd bevestigd door de directeur van het Office Belge, dokter M. Terwagne.

Of deze Belgen naar de geallieerde landen overgebracht zullen worden of dat ze vrijheid in ons land zullen genieten, is nog niet bekend.

Evenmin of de overige 12.000 Belgen in één kamp verenigd of onder de verschillende interneringsgroepen verdeeld zouden worden.

Havre, 14 augustus. De Belgische regering heeft de orde van Leopold toegekend aan Ruy Barbosa, de Braziliaanse senator, bij gelegenheid dat deze 50 jaar lid van het Braziliaanse parlement is. Ruy Barbosa was de eerste, die bij het begin van de oorlog in het parlement voorstelde een motie van sympathie met België aan te nemen.

Uit Oostburg meldt men:

in de nacht van dinsdag op woensdag zijn Zeebrugge en Brugge terug met bommen uit vliegtuigen bestrooid. Woensdagochtend was het

van 6 uur af zeer rumoerig. Aanhoudend hoorde men de vliegtuigen en zwaar schieten in zee, ter hoogte van de Belgische kust.

Volgens een Nauen-bericht, schrijft Mourey, uitgever van de XXe Siècle woordelijk in zijn blad: "een Belgisch offensief moet in de eerste plaats tot doel hebben, zoveel Vlamingen als maar mogelijk is om te brengen. Er moet naar worden gestreefd, het kwantitatieve evenwicht tussen de rassen te bewerkstelligen en alle elementen te vernietigen, die na de oorlog verwarring zouden kunnen stichten."

Op het land (KVdW).

Natuurkundige aardrijkskunde.

Brussel, 8 augustus.

Toen het duidelijk was geworden, dat de oorlog wel enige tijd duren kon en het leven te Brussel meer en meer moeilijkheden opleveren ging, rijpte in het brein van een aantal Brusselaars het ontwerp, de stad voor het land te ontvluchten. Aan dat ontwerp was weinig geniaals, en aan het verwezenlijken ervan weinig bezwarends. Het lag voor de hand, dat het gemakkelijker en goedkoper was, op eigen gewin dan op de gemeentemagazijnen te teren - die trouwens te dien tijde nog niet bestonden; voor bedoelde Brusselaars bestond anderdeels de noodzakelijkheid niet meer, de stad met hun persoon te blijven bevolken; kleine renteniertjes met zeer geslonken inkomen, afgedankte kantoorklerken, staatsgepensioneerden, ministerieambtenaars die zichzelf vakantie hadden gegeven, geen van allen die in de hoofdstad onontbeerlijk was. De verkeersmiddelen waren trouwens te dien tijde nog van zulke aard, dat die hoofdstad in betrekkelijk korte tijd te bereiken was; trams en buurtspoorwegen, die een eind naar buiten leidden, waren overvloedig en goedkoop. Dat is nu wel heel erg veranderd. Een

aantal van die buurtspoorwegen zijn sedertdien opgebroken, zodat het thans uren lopen vergt om de voormalige haardsteden weer te bereiken; het is de enige reden niet die een goed getal van de tijdelijke plattelandsbewoners weer naar de stad dreef: het leven kost tegenwoordig op de buiten even duur als in de stad; de eieren gaan er een frank dertig het stuk, de boter vijf en dertig frank het kilo, en het vlees vijf en twintig; er komt bij dat vele spaarpotten leeggelopen zijn en dat menige ambtenaar, die vroeger als dusdanig aanzien genoot, thans blij is een heel gering plaatsje in een of ander steuncomité te krijgen. De uitwijking van vóór een paar jaar is dan ook weer gedeeltelijke inwijking geworden. "Bruxelles se repeuple", zou Victor Hugo hebben gezegd; al is er tussen stad en land een wisselwerking gebleven die uiterst belangwekkend is voor wie van aardappelen en tabak houdt, en waar ik u een andere keer van vertel.

Voor heden zult ge het moeten doen met het relaas van de wijzigingen, die het land onder de oorlog heeft ondergaan, buiten de schuld om, ik verhaast mij het u te zeggen, van bovengemelde stedelingen. Sommige van de veranderingen zijn van blijvende, andere van tijdelijke aard. En onder deze laatste zijn er al verdwenen.

Zij waren ook al bijna vier jaar oud, en wij denken er niet aan terug zonder dat een koude rilling als een beek tussen onze twee schouderbladen lopen komt. Hij is voorbij, de tijd dat onze akkers doorploegd waren met loopgraven, dat grachten en sloten vol soldatenransels en gebroken wapens lagen, dat wij de dorpen in lichterlaaie tot puin zagen vergaan. Wij zullen daar voorlopig maar niet aan terugdenken; niet omdat wij perse vergeten willen, maar omdat de schijnvrede (wij horen nog immer het kanon) de toeschouwers minder schokkende, maar toch wel belangwekkende schouwspelen genoeg oplevert, en die, voor het heden en voor de toekomst, hun betekenis hebben, die van langere duur kan zijn dan de oorlog zelf.

Daar is, in de eerste plaats, het rooien van talloze bomen. Over andere bomen - beuken en eiken vooral - heeft de bevolking zelf beschikt. Het is zeer merkwaardig hoe het eigendomsbegrip van wezen veranderd is: verleden winter en de winter daarvoor, was het heel koud, en ... er waren talloze stammen, hele bosjes soms, die uitstekende brandstof konden worden. Naar de rechtmatige eigenaar, die trouwens meestal ver vandaan was, hebben de landbewoners niet gevraagd; zij hebben zich verwarmd, eerst met het eigenhandig uitkappen, daarna met het opbranden van takken en stammen, zodat belangrijke groepen bomen voortaan van de Brabantse bodem verdwenen zijn en de natuurkundige aardrijkskunde dezer streek uit dezen eersten hoofde een belangrijke wijziging heeft ondergaan. - Men liet het trouwens niet bij gerekwireerde notelaars en andere aangeslagen soorten, niet bij beuken en eiken die in de haard zolang aanhouden en zulke lekkere vlammen vertonen: er was nog heel wat hout dat industrieel nut opleverde - populieren en wilgen vooral - die, ik weet niet door wie en ik weet niet met welk recht, eveneens zijn geveld, ettelijke jaren vroeger dan men in vredestijd placht te doen. Zo zijn er wegen, die men van ver zag, dank zij hun hoge, babbelende canada's en die over een paar jaar ongetwijfeld nauwer en nauwer wordende wegeltjes zullen zijn. En aldus ondergaat het land een wijziging in uitzicht die, naar ik vrees, ook wel een wijziging in rijkdom zal zijn.

Het heeft een gevolg, dat een stedeling niet vermoeden zou, maar dat de talloze ornithologen onder mijn lezers zeker zal boeien. Dit gevolg is, dat onze tuinen en boomgaarden vol woudvogels zitten. Er gebeuren verschijnselen, die men anders zelden zag gebeuren: de schuwste beestjes worden tam, en, terwijl de mensen zich beijveren, weer wilde dieren te worden, zien wij gevogelte, dat wij alleen van horen kenden, zich humaniseren.

Leid, bid ik u, uit deze diepzinnigheid niet af, dat de boeren elkaar dagelijks verscheuren. Maar elkaar bestellen doen ze toch wel, en daarin worden ze met treffende doortastendheid geholpen door de talloze wandelaars, die, om nog andere dan gezondheidsredenen, de mijlen afleggen, die de stad scheiden van de aardappel- en tarwevelden. Ge hebt er geen idee van, hoe gemakkelijk het is, bij middel van een goede schaar een zekere hoeveelheid broodkoren op te doen. En anderdeels baart het bijna bewondering, te zien hoe tengere stadsschouders de last weten te torsen van hele balen zelf uitgedolven patatten. Zelden zag men zoveel hagen, die boomgaarden en moestuinen beschutten moesten, tot grote gaten uitgesneden, langs waar men groenten en vruchten naar buiten halen kan. Ja, het communisme heeft zulke vooruitgang gemaakt in hoofden en harten, dat het niet zelden de dieven zijn, die zich het best verdedigen, mocht een eigenaar soms tegen hun berovingen enig bezwaar opperen. - Het heeft als gevolg, dat onze aardrijkskunde een nieuw "uitzicht des bodems" is gaan vertonen: geen hectare bouwgrond meer, of zij prijkt met een uit planten en stro gemaakte hut, waar een man zonder al te groot ongemak een schuilplaats in vinden kan, om 's nachts over zijn goed te waken. Niet dat het zo heel veel helpt: deze constructies kunnen misschien wat vrees inboezemen (ik betwijfel het trouwens), maar ... de verdediger, die vaak een eenzame is, heeft geen wapens: er staat verbod op, terwijl de dief gewoonlijk in gezelschap opereert en het gevaar al lang heeft leren trotseren.

Wat de landerijen opleveren is anders wel het verdedigen waard, al heet ook alles, of zo goed als alles, bij voorbaat opgeëist. De boer mag, zoals men weet, één procent behouden op zijn koren en op zijn aardappelen, - procent, dat heet onvoldoende te zijn, en ... natuurlijk nog kleiner wordt, waar de algehele hoeveelheid door diefstal vermindert. Hoe het dan komt, dat men op vele plaatsen koren en

aardappelen vervangen ziet door andere gewassen, die trouwens ook wel zullen aangeslagen zijn? Men moet boer zijn om er het fijne van te weten: wij, wandelende stedelingen, kunnen alleen gissen, en - ons vergissen.

Het heeft het voordeel, dat het eveneens afwisseling brengt in onze aardrijkskunde, hoofdstuk der landbouwproducten. Wie had er ooit onze Brabantse akkers beplant gezien met labbonen? Wij kennen thans de weë zeepeur der dieppaars bevelkte vlinderbloemen, de vette grijsgroene bladeren, de harde okselpeulen, die de smakelijke vrucht inhouden. Velen hebben ook ontdekt, hoe boekweit er uit ziet. In geen vijftig jaar had men er nog in het westen van Brabant verbouwd, naar mij een oude boer verzekerde; nu hebben wij uitgestrekte velden horen zingen en sidderen van de bijen, die in dichte zwermen over de rozige bloementrossen hingen, gelijk wij ze hoorden, trouwens, over de veldbonen voornoemd, en over de uitgestrekte partijen koolzaad, die, in veel ruimere mate dan ooit vroeger, hun gele tapijten breidden tot aan de horizon. Het zal dit jaar in Brabant een bijenjaar geweest zijn, al heb ik niet gemerkt dat de apicultuur er uitbreiding heeft gekregen.

Maar waarom dan niet in het verbouwen van tabak? - Want tabak spant, onder de, zo niet nieuwe, dan toch veldveroverende gewassen, de kroon. Men ziet er overal; geen halve vierkante meter bleef leeg, of de brede bladen gingen hem overschaduwen. Op elk plantsoen ging hij de bovenhand krijgen. Hij ging zelfs zeden en gewoonten van hele dorpen wijzigen.

Maar dit brengt mij op een nieuw hoofdstuk van mijn landelijk geografisch betoog: dat der etnografie. En dat zal voor een volgende keer zijn.

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

Voor enige tijd, toen Ernest Solvay zijn 80^e verjaardag vierde, zijn ook hier ter plaatse verschillende artikelen gewijd aan het werk van de grote Belgische chemicus, socioloog en mensenvriend, waarin de zeer bijzondere plaats, welke hij inneemt, in het licht werd gesteld. In aansluiting hierop is dezer dagen een werkje verschenen (te Brussel bij Dechenne) van de hand van de socialistische volksvertegenwoordiger Louis Bertrand: Ernest Solvay, réformateur social. Dit boek beoogt een bevattelijk overzicht te geven van het leven en de sociale ideeën van Solvay en de mogelijke toepassing van zijn denkbeelden bij een herstel van België te onderzoeken.

Na een hoofdstuk over de kwestie hoe het sociale vraagstuk zich bij het uitbreiden van de oorlog in België voordeed en een beschrijving van het leven en de eerste studies van Solvay op sociaal gebied, zet Bertrand in een reeks hoofdstukken de sociale plannen van zijn grote landgenoot uiteen.

Naast een zo groot mogelijke volksontwikkeling, zegt Solvay, behoort een praktische moraal algemeen ingang te vinden, welke hij formuleert in het bekende gezegde: wat ge niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook aan een ander niet. Zijn moraal baseert zich dus op het recht en op een welbegrepen, gewettigd eigenbelang van elk individu. Direct vloeit hieruit voort een zijner andere voornaamste stellingen, door hem l'égalité du point de départ genoemd, het recht van ieder om op gelijke voet met zijn medemensen zijn intrede in de wereld te doen.

Solvay's voornaamste doel is ten profijte van het algemeen, het grootste nuttig effect te verkrijgen uit de menselijke werkkraft. Deze grote eis beheerst alle sociale verschijnselen, want de productie van de gezamenlijke werkkraften brengt algemene welvaart voor, zodat in een goed geordende maatschappij voor alles de productie verzekerd moet zijn. De verdeling van de rijkdommen moet op

rechtvaardige grondslagen gebeuren, maar nooit ten koste van verminderde productie. Dit principe, het voortdurend ontwikkelen der productie, als enige middel om de algemene welvaart te vergroten, noemt Solvay het productivisme. Hierbij sluit zich de theorie aan van het zogenaamde comptabilisme, waaronder Solvay verstaat de methode om de productie van rijkdom te ontwikkelen en te vergroten door een grote hoeveelheid kapitaal op voordelige wijze te doen circuleren, ten gevolge van uitsluiting van geld, rente en disconto. L'égalité du point de départ wordt verkregen door zuigelingenverzorging, kinderverzekering, onderwijs, arbeidsbeurzen, spaarbanken; het doel ervan is voor de productie zoveel mogelijk eenheden te scheppen en te behouden.

In het systeem van Solvay vindt nog het aandeel nemen van de staat in ondernemingen van nijverheid en handel een grote plaats; hij wil daardoor geleidelijk komen tot het ontnemen van het kapitaal aan bepaalde lagen der maatschappij en de vruchten van dit kapitaal daarmee weer ten bate van allen laten komen. In verband hiermee zou ook het recht op het verkrijgen van erfenissen herzien moeten worden.

Meer kunnen we hier uit de belangrijke ideeën van de hervormer niet aanstippen; hoe Bertrand deze toepasselijk wil maken op de crisis, die na de oorlog in alle landen zal uitbreken, moet men zelf lezen in het alleszins belangwekkende boekje.

Donderdag 15 augustus 1918 – avondeditie

Rotterdam. Vanmiddag om 1 uur zijn geïnterneerde Belgische soldaten met 10 ploegen de lossing van het stoomschip Westland,

liggend in de Maashaven, en van het stoomschip Stiklestad, liggend in de St.-Jobshaven, begonnen.

Op het terrein van de firma Müller & C°, aan de St.-Jobshaven, wordt een grote loods in gereedheid gebracht om de geïnterneerde Belgische soldaten onder dak te brengen. Ook degenen, die zich op het ogenblik op het terrein van de firma Furness aan de Maashaven bevinden, krijgen in die loods onderdak.

Onderwijs aan Belgische kinderen.

In een te 's-Gravenhage gehouden algemene bijeenkomst hebben de uitgeweken Belgische leerkrachten tot de koningin een telegram van hulde gericht, daarbij erkentelijk herdenkend de gastvrijheid door het Nederlandse volk aangeboden en de onbekrompen wijze, waarop de regering het onderwijs aan de Belgische kinderen heeft beschermd en bevorderd.